

մութիւնից իւրաքանչիւրն իւր տէրքերը սրել է որպէսզի այդ բազմութեան մէջ արժանանայ արբանազոյն Վաթողիկոսի տեսութեան: Մեր ուսումնարանները ուսուցիչներն ու ուսողներն իրենց աշակերտներով ու աշակերտուհիներով ժամերով օտի վրայ կանգնած սպասում էին Նրա գալուտին: Օրհնեց ամենքին սիրեցեալ Հայրիկը և մտաւ Վեհարան: Այստեղ ընդունեցին Վեհափառ Հայրապետին կարգադրիչ յանձնաժողովի 12 անդամները: Այ. առաջը միջնարանում մատուցող աղ ու հաց սկսեցին սկսել վրայ, որ փորագրուած էր—Հայրիկին հայ հասարակութեան կողմից և արժանացաւ Նրա օրհնութեան: Նախ քան ճաշը ներկայացան Աբասթուանի և Ախալքալաքի պատգամաւորներն, եթէ չեմ սխալուած, մերջիններս ներկայացան ճաշից յետոյ և բարի գալուտ մաղթելով խնդրեցին, որ Վեհափառ Պետը Աբասթուանին ու Ախալքալաքին էլ արժանացնէ իւր այնքան լուծեան: Առաջին պատգամաւորները հրաւիրուեցան ճաշի:

Ներկայացաւ Ախալքալաքի և Ախալքալաքի մահմետական տարրի գաղին: Նրեկոյնան հրաւիրուեցին էր, հաբիբ լալապետներ էին վառուած, անթիւ փամփուշտներ արձակեցին զանազան ձեռք և տեսակէ: Վեհարանի կողմէն վրայ դրուած մեղեղը զարգարուած էր ս. խաչով, կաթողիկոսական թաւգոյ և բաւարարող, մէջ տեղը Վեհափառի լուսանկար պատկերը, որի ներքեւ կեցցէ Հայրիկ: Բառերը Բոյոր կամարների վրայ, զարգարուած հազար ու մի ժողովներով, նոյն մակագրութիւնը կար՝ լիցցէ Հայրիկ, Վեհափառի բնակարանի պատի վրայ կանթնիներով դասաւորուած լի: և Հ. առաւելը շատ հեռուից կարելի էր կարգար: Այս ամենի հետ աշակերտների և աշակերտուհիների հետ շարժանկութեամբ երգած երգերը առաջնորդութեամբ երգեցողութեան ուսուցիչ պ. Պողոս Տէր-Վարդապետանի (աշակերտ ձայնագրագէտ Վաղարշ քաչ. Պաշտպանեղ) վեհարանում: զմայլեցնում էին ամենքին:

Նրեկոյնան ժամը 11-ն է: Վեհափառ Հայրիկը մօտեցաւ պատուհանին վերջ տալու անընդհատ կիցցէներին, երգելին և տալու: Հետո շնորհակալ եմ ձեզանից, զնայեց, հանդիսացեց, եւ էլ պէտք է հանգստանամ, ճանապարհից եմ եկել, վաղն կրկին կտեսնուենք: Ժողովուրդը ցրուեց դէպի իրենց տները:

Յուլիսի 6-ն է: Առաւօտեան ներկայացաւ Հայրիկին կանանց և օրիորդներին մի խումբ եւրոպական տարազով: Վեհափառը դուրս եկաւ դահլիճ: Օր. Թադեւոսի Մամիկոնեանը մի գեղեցկահիւս ուղիղ կարգաց: Վեհափառը շնորհակալ եղաւ և կեանքից վերցրած մի գեղեցիկ օրինակ առաց նրանց: Վերջը ընդունեցութեան և ուղերթի համար շատ շնորհակալ եմ, միայն բան ունիմ ձեզ ասելու: Երբ եւս պատրիարք էի Վ. Պոլսում ծանօթ էի հայրուստ մարդկանց հետ, որոնց ընտանիքներն էլ շատ չքանի կերպով էին հազնուած տարազի համաձայն, զրեթէ ամեն ամիս իրենց զգեստները կրկնփոխէին, բայց զրգազգաւ իմ հարուստ քարեկամներս այդ անպիսան տարազի պատճառով սնանկացան: Դուք մի հետեւիք արտաքին կողմից: Ներապի կանանց, նրանք բարձր կրթութեան տէր են, իւրաքանչիւրն առանձին պաշտօններ վարելով: մեծ փողեր կրտսանան, ձեզ գեւ շատ և շատ տարիներ է հարկաւոր: Չափաւորութիւն սիրեցէք, պարզ հագնուեցէք, որպէս զի Ձեր ընտանեաց քայքայման պատճառ չգառնար: Այնուհետ հնազանդութեան մի գեղեցիկ դեռ տուեց և օրհնելով ամենքին արձակեց: Նրեկոյնան կրկին երկնորդութիւն աշակերտուհիների, երգե-

ցողութիւն երիտասարդների վեհարանի գաւթում, հրաւիրուեցին ի ներկայութեան խառն բազմութեան, որը թմբադաշնում էր օգը անկերջ վիցցէներով: Յուլիսի 7-ն է: Ներկայացան ի պաշտօնէ հրաւիրած կարգադրիչ յանձնաժողովի 12 անդամները Նորին Օծութեան, ի թիւս որոնց և այս տղերքի զբոլոր: Վեհափառ Հայրապետը յանձնաժողովին ուղղեց ի միջի այլոց հետեւալ խօսքերը: Վեհափառն իմ մտաւնայ Ախալքալաքի հայ հասարակութեան այսպիսի սիրալիր ընդունելութիւնը: Նա շատ գործ ունիմ ու: Ելմիսմանում, սիրելի ազգիս առատաձեռն նուիրաւորութեամբ նուիրական վանքերի աւերակներն եմ նորոգում:

Յուլիսի 8-ն է: Վեհափառ Հայրապետը Հին Տաղաւակ ուխտի և Նոր ս. Նիկեացոյ տօնի օրը ներկայ էր պատարագին: Գարմանալի ազգու քարոզ խօսեց, ի միջի այլոց ասաց, որ ինքն անհարող է վաղը Պաշտպանութեան տօնին այստեղ լինել, ուստի յանձնարարեց զեր. Կարապետ եպիսկոպոս Այվազեանին պատարագ մատուցանել և ըստ պատշաճի քարոզ խօսել ի միսթարութիւն Ախալքալաքի ժողովուրդին: Այդ օրը Նորին Վեհափառութիւնը ճաշից յետոյ ժամը 4 1/2-ին մեկնեց Աբասթուան, հետեւալ օրը կէսօրին ներկայանալու Նորին Վաչագրական Բարձրութեան Թագաժառանգ Գեորգի Ալեքսանդրովիչին:

Յուլիսի 10-ն է: Վեհափառը ժամը 1-ին մերադարձաւ Աբասթուանից, օրտեղ և սիրալիր ընդունելութիւն ցոյց տուեց սակաւաթիւ հայ ժողովուրդը: Նրեկոյնան Ախալքալաքի համար չտեսնուած հրաւիրութիւն եղաւ, օգտաւորիկներ բաց թողին:

Յուլիսի 11-ն է: Առաւօտեան ժամը 9-ին Սրբազնասուրբ Հայրապետն օրհնելով ժողովրդեան ճանապարհ ընկաւ դէպի Ախալքալաք՝ չընդապտուած բազմաթիւ ուղեկցողներով:

Յակերեանց

ՎԵՀԱՓԱՐ ՀԱՅՐԱՊԵՏՆ ԱՐԱՍԹՈՒՄՈՒՆԻՄ:

(Նոր-Դար-ին Աբասթուանից)

Յուլիսի 8-ին, երեկոյնան 5 ժամին Նորին Վեհափառութիւնն ուղեկցութեամբ բազմաթիւ Ախալքալաքի երիւզողութեան Աբասթուան: Նորին Վեհափառութեան զիմաւորելու համար Բենարա կայարանը դնացել էին Աբասթուանից շատ մարդիկ: Դէպի Աբասթուան մօտենալով հետզհետէ զիմաւորող կառքերի թիւն աւելանում էր և աւելանում: Աբասթուանում կառք չէր մնացել:

Վեհափառին ընդունելու համար պ. Ալիսեանեանի տունն էր պատրաստած, որ զարգարուած էր ծաղիկներով, դերեւանդներով և ուտերով: Ճանապարհին փառած էր կարմիր մահուդ: Պատըզգամի ճակատը զարգարում էր մի ծաղիկայ թարմ վեղել, որ ներկայացնում էր հայրապետական թաղ, գաւառան և խաչ:

Վեհափառը կանգնելուն պէս օրը թնդաց բարձր և ձիւ կեցցէներով: Հայ հասարակութիւնն և օտար հանդիսականները պատել էին վեհարանի չորսկողմը:

Վեհարանի դռան առջև Վեհափառին ընդունալ զնացին Աբասթուանի պատգամաւորները—պ. պ. Թ. Բարախան, Իւզումեան, Բէժանեան և Վրոնեան: Պ. Բարախանը մատուց նուրի Վեհափառութեանը չքեղ փայտէ մատուցարանի (հնութիւն) վրայ աղ ու հաց:

Այնուհետ ընդառաջ զնացին հայ տիկնայք և մատուցին Վեհափառին ծաղիկայ չքեղ փնջեր:

Այդ օրն երեկոյնան 9 ժ. Նորին Վաչագրական Բարձրութեան կողմից

բարի գալուտ տեսնու եկել էր բարոն Շտեկլերբերգը:

Միտիկ (յուլիսի 9-ին) առաւօտեան 9 ժ. եկաւ տեսութեան Նորին Վեհափառութեան Նորին Վաչագրական Մեծութեան գրան հոգեմայտեր իշխան Տրուբեցկոյ:

Այդ օրն եկան Հայրապետի աջն համբուր ճաշ տիկնայք, վաճառականներ և շատ մասնաւոր անձեր:

12 1/2 ժամին Նորին Վեհափառութիւնն այցելութեան գնաց Նորին Վաչագրական Բարձրութեան— Թագաժառանգ Գեորգի Ալեքսանդրովիչին: Վեհափառն ուղեկցում էին թմալ սրբ. առաջնորդ զեր. Գեորգ արքեպ. Սուրենեանը, Յուսիկ և Նահապետ վարդապետները:

Վեհափառին ընդունելու համար չարքով կանգնած էր Նորին Բարձրութեան չորսկողմը: Վեհափառին մինչև գալթի դուռը ընդառաջ զիմաւորեց բարոն Շտեկլերբերգը: 10 րոպէ տեղ տեսակցութիւնը շատ սիրալիր էր: Վեհափառն դուրս գալիս ուղեկցեց Նորին Բարձրութեան չքախումբը մինչև գալթի դուռը և կառքը:

Նորին Օծութիւնը ճանապարհին փոխ այցելութեան գնաց իշխան Տրուբեցկոյին:

Միտիկ երեկոյնան ներկայացան Նորին Վեհափառութեան Ալեքսանդրապոլի պատգամաւորները—պ. պ. Գեորգ Տէր-Պետրոսեան և Արշակ Կարանեան: Նրեկոյնան վեհարանը լուսաւորուած էր բազմաթիւ կրակներով:

Նրեկոյնան (յուլիսի 10-ին) առաւօտեան պ. Յով. Մալխասեանի առաջնորդութեամբ ներկայացան Աբասթուանի հայ երիտասարդութիւնը: Պ. Յ. Մալխասեանը երիտասարդների կողմից ասեց ի միջի այլոց հետեւեալը:

Վեհափառ Տէր, Աբասթուանի հայ երիտասարդութիւնն այսօր մեծ բաղդ է համարում իրեն ներկայանալ Ձեզ և համբուր Ձեր ս. Աջը: Այս այնպիսի երիտասարդութիւնն է, որ կրթուած է հայրենի ուղղութեամբ, որ սիրում է նայեցան իւր եկեղեցին, որքան հայրենիքը, քաջ ըմբռնելով Հայաստանից ս. եկեղեցւոյ կրօնական և քաղաքական նշանաւորութիւնը մեզ համար: Այս, բաղդաւոր է համարում համբուրել իւր Պետի և Հօր Աջը:

Վեհափառն ասաց.

Հետ խելօք և իմաստալի կիսութք. կօրհնեմ Աբասթուանի հայ երիտասարդութիւն և ուրախ եմ, որ այդ ուղղութեամբ է կրթուել:

Այս խօսքերից յետոյ Հայրապետը մի քանի հարցեր արաւ նրանց գործի վերաբերմամբ և օրհնելով արձակեց:

Այնուհետև ներկայացան բարի երթ մաղթելու Աբասթուանի պատգամաւորներն և շատ քաղաքացիներ: Վեհափառը նրանց օրհնեց և պահպանիչ տակ:

10 1/2 ժամին առաւօտեան Վեհ. լուսնուց արդէն պատարատ էր: Վեհարանը չընդապտել էր անազին հասարակութիւն: Հայրիկի երկաւուն պէս օրը թնդաց բարձրալու և ունկիւր կեցցէներով և լանդոն սլացաւ դէպի Ախալքալաք իւր մէջ տանելով Հայոց պետին:

Աբասթուանից 3 վրաստ հեռաւորութեան վրայ հաւաքուել էր հայ տիկնայք, զիմաղիստների և շատ մարդկանց անազին բազմութիւն Հայրապետին բարի երթ մաղթելու: Կանգնեցնելով Հայրիկի կառքը ամենքն էլ առանձին-առանձին համարեցին Նրա ս. աջը: Անջաման տեսարանը շատ սրտառու էր: Վեհն ասաց.

Մի տիկնայք, դուք այստեղ Աբասթուանում դրախտի մէջ կայալիք:

Հայ տիկնայք պատասխանեցին. շատ ցաւում ենք, Հայրիկ, որ շատ չուտ թողիք մեզ և այս լուս տեղում առանց Ձեզ ենք մնալու:

Հայրիկի կառքը չարժուեց, շատ աչ-

քեր մնացին Նրա ետեւից արտասուալարած նայելիս և կեցցէ Հայրիկ աղաղակելիս:

Հայրապետին ուղեկցում էին բազմաթիւ կառքեր մինչև Բենարա կայարանը, մի քանիսն էլ մինչև Ախալքալաք: Բենարայում Աբասթուանի պատգամաւորներն և շատ ուղեկիցներ բարի երթ մաղթեցին Վեհն, որից յետոյ Հայրապետական կառքի անխնայ գործուեցին դէպի Ախալքալաք:

Մ.

Աբասթուան 10 յուլիսի:

Ք Ր Ո Ն Ի Կ Ո Ն

Վեհ. Կաթողիկոսը 500 ր. է նուրբի կայար Ալեքսանդր Մ-ի արձանի համար:

Մեզ գրում են, որ գեր. Ներսէս Կաթողիկոսը Խուզալիքի հրահրում է Դարապետի Դուշին-Վիշակ կոչուած տաք ջրերը բռնկուելու:

Նրեկոյնան 13-ին թիֆլիսը հողին յանձնեց իւր արժանաւոր գործիչ գովարտը Հայրէկին: Յուզարկաւորութեան հանդիսին ներկայ էին շատ բարձրաստիճան անձեր, թիֆլիսի բարձր բժիշկները, ֆելդշերները ուսումնարանի աշակերտներն և խառն բազմութիւն երկու սեւեղ: Դագաղն ու դիակառքը զարգարուած էր 30-ի չափ չքեղ սլրասկներով, որոնց մէջ աչքը էր ընկնում Միքայէլեան հիւանդանոցի կողմից դրած պատկն իւր երախտագէտ բժիշկին: Գիւրգմանի վրայ ընկերներէն երկուսը դամբանական կարգացին: Անչափ բարձր ստացած ժողովուրդն արտասաւթնոր աչքերով գերեզման իջեցրեց իւր արժանաւոր բժիշկին:

Առաջիկայ ուսումնարանական տաւրուանից գիւղատնտեսական բարձր և միջնակարգ դպրոցներում նոր ամբիօններ են հաստատուած: Ռուսիայի և օտարերկրից պատուելիներին գիւղատնտեսութեան պատմութեան և գիւղատնտեսութեան օրհնագրութեան դասախօսութիւնների համար:

Ինչպէս յայտնի է Բաթում քաղաքի չընկալեցում և Բաթումի նախկին շքեղանի ծովափերում գողթական բնակիչները թրքական օրէնքներով հողաբաժնիներ էին ձեռք բերել, որոնք և մշակուած էին այդ գողթականների մասնաւոր միջոցներով: Խնդիր յարուցուեց, թէ կարելի է արդեօք ներկայումս այդ մշակուած հողերը հաստատել իրենց այժմեան տէրերի վրայ իւրեւ մշակուած ժառանգական կառուածքներ, համաձայն գիւղատնտեսութեան դրութեան: Այդ խնդիրն այս օրերս վճռուել է գրական մտքով և այս տարւոյ աշնանը կը ընդունի օրէնսդրական ճանապարհով:

Ռուսիայում պոլսութիւն ունի ինծիներային չորս կաթողիկոսութիւն: Վեհափառական, ճանապարհների հողորդակցութեան, քաղաքացիական և հանքային վերջին տեղեկութիւններից երկուսն է, որ ամենից շատ թիւ կազմում են ճանապարհների հողորդակցութեան ինծիներները (մօտ 1,500 հոգի), երկրորդ տեղը թիւի կողմից բնութեւն են քաղաքացիական ինծիներները (մօտ 1,200 հոգի): Երրորդ տեղը—գիւղատնտեսական ինծիներները (մօտ 900 հոգի) և չորրորդ տեղը—հանքային ինծիներները (մօտ 700 հոգի):

Նիժնի-Նովոգորոդի համառուական ցուցահանդէսի ժամանակ կայանալու է ամառնորդների համագումար ժողով, որի նիստերը տեղիւ են յուլիսի 10-ից մինչև 14-ը 1896 թվական:

ԱՐԱՍԹՈՒՄՈՒՆԻՄ. — Յուլիսի 6-ին այստեղ ամառանոց է եկած կարճ միջոցով (20 օր) Նամակու թեմի առաջնորդ Մակար Կաթողիկոսը: Բարխուդարեան:

ԹԱՎԱՎԱՐԻՑ. — Մեր գիւղի դպրոցը կառուցումը, շնորհիւ եղ. Ժամհարեանի ներքի և այլոց, վերջացաւ անցեալ ուսարւոյ ընթացքում: Չնայելով այստեղից հասարակութեան ցանկանալու այդքան մի քանի տարի անընդհատ կարկառանք են եղել, առաւելանալ ներկայ տարւոյ (մնաւոր 30—50 լուրի է հաշուած), այնուամենայն ժողովուրդը սիրով և պատրաստութեամբ է վերաբերուած դպրոցական գործին: Մեր հայրենակից պ. Բարախանը Արգուստեանցը, այժմ Մոսկվայի, յունիս ամսին գալով Ն. Թ. դպրոցը՝ տնօրէնութիւն արաւ իւր ծախքով երկու սենեակ (երկարակի) շինելու նախկին դպրոցին կից: Հաստատուելու էր, որ պ. Արգուստեանցը մատուցուած է հայրական Զարդ. նաչն գիւղում մէկ օրինակելի դպրոց բանալու, մի քանի տանտեակ հազար լուրիներով ապահովելու: զարգարուած էր 30-ի չափ չքեղ սլրասկներով, որոնց մէջ աչքը էր ընկնում Միքայէլեան հիւանդանոցի կողմից դրած պատկն իւր երախտագէտ բժիշկին: Գիւրգմանի վրայ ընկերներէն երկուսը դամբանական կարգացին: Անչափ բարձր ստացած ժողովուրդն արտասաւթնոր աչքերով գերեզման իջեցրեց իւր արժանաւոր բժիշկին:

ԱՅՈՒՆԻՍԻՑ. — Յունիսի 7-ին կառուարութեան անդամ Արգուստեան քահանայ Ղազարեանը իւր երկարամեջ ժիւր և արդիւնաւոր ծառայութեան համար առաջադրութեամբ թեմին սրբ. Առաջնորդի արժանացաւ: Նորին Վեհափառութիւնից կամրակայ աստուալ: Իսկ Կարապետ քահանայ Տէր-Գրիգորեանի թեմին առաջնորդը նշանակեց ս. Փրկիչ եկեղեցւոյ առաջ քահանայ:

Մեր ստացել եւր Մոսկուայից, բրժիշկ Սիմէօն Շահ-Նապարեանից իւր գրած «Երկրագիտութեան հայոց Մոսկուայում խորագրով մի բնագիր, որ ընդդիմադրութեան է միջազգային արաւունքի օրգանի Մոսկուայի ազնւարի գրած մի թղթակցութեան դէմ: Այս բնագիրը ստանալ ցանկացողները պէտք է դիմեն Москва, Б. Дмитров, а. д. Живого, кв. № 2 д-ру С. И. Шах-Назарову:

ԹՂԹԱՎԱՐՈՒԹԻՆՆԵՐ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՒՐԻՍԻՑԻՑ (Նոր-Դար-ի թղթակցից)

Կ. ՊՈԼԻՍ, 5 յուլիսի:

Թրքական արդարադատութեան մի տարօրինակ դէպք պիտի պատմեմ: Առնել ներկայ հանգամանքներում չարժէք, որ այս դէպքը նամակի նիւթ դարձնէ, սակայն վախճանալ մտաւայել և թրքական արդարադատութիւնը զի կուի մի շատ օրինակելի փաստից, որ կարող է ջրի այն տարածուած հանգումը թէ Թիւրքիայի մէջ օրհնել գործունեութիւն:

Անս այդ դէպքը: Պարանիական ընկերութեան նորագոյնացած նաւատնայի վրայ, որպէս երկրորդ, նոյնպէս և Վ. Պողոս քաղաքների պատւոյ չորսուսանի դաւալիքը՝ շնորհ իրենց համար մասնաւոր թիւ ունին գրաւած:

Որպէս զի Թիֆլիսի երկրայական ասագրի հրոտարակիչը—որ այս վայրկեան պատիւ է արեւմտից հիւր լինելու,—ինքնիստաւ ընկնելով առաջնութեան յայրենական տարած չիլի: Պողոս շնորհ մասին ուսումնասիրական յօդուածներ հրատարակելով, շատաւոր եմ ձեռք Նոր-Դար-ի ընթերցողներին տեսնու, և Կ. Պողոս մէջ ամեն մի խումբ չար

ունի իւր բնական զօրքն անհամար, որոնցից մի ուրիշ սահման չուն անցնել կարող չէ, առանց իւր կաշին քերթել տալու:

Ահա այդ չնքնից մի խումբ գաղտնի վաղորդ գրաւեց հաւամատայնի այն մասը, ուր կառուցուած է Վալաթիայի մարտաւանդը: Մարտաւանդ ճիւղա գիւմայը՝ մի որոշ տեղ էլ գրաւել են պարսիկները, ուր վտանգուած են թէյ, սուրճ և այլն: Մարտայից մէկը մարտաւանդի ցանկապատ մէջ մէջքից զէպի գետին կոտորած՝ չլիսած ինչ էր տեսնում, երբ չնքնից մէկը յարձակուեց նրա վրայ: Նրան պարսիկը, որ չորքոտանու առէկը ճարպիկ գտնուեցաւ և իւր ժամանակը ուրիշ վայրէջք պարսիկի քերթու բերանի վրայ:

Լուր կայծակն արագութեամբ հասաւ ոստիկանութեան, ինչպէս շատ սովորական է Կ. Պոլսում, և ոտ ստապիկ զարթոյցաւ, որ այդ չորքոտանին չորքոտելով տիրող ընդհանուր օրէնքը, հետեւի էր ինչպէս և իւր դատաստանը իւր ձեռքով և որ արեւ. Սերաբոյն չուն տնայնապետ ձերբակալելով տալուեցաւ Վալաթիայի ոստիկանատունը:

Հանդուած ենք, որ խեղճ չորքոտանին պիտի ազատուէր վերահաս տատակումից, եթէ ունենար միջանի մէջտեղի և ճանապարհին դէնք ոտականների բուռը: Բայց չնկեր մարդկանց նման արժանաւորութեան չեն և իրենց մօտ գրամ չեն կրում: Ուրեմն այսպիսիներն ունեն, լինին երկտանի կամ չորքոտանի, որ պրամ չունին, թրքական օրէնքը միշտ անհաշու ու խնամ է:

Չորքոտանը չունը ենթարկուեցաւ հարցաքննութեան, զաֆրանալոյցի մուստաֆայի նման խոստովանուեցաւ իւր յանցանքը, թէ ոչ, բայց այսքան յայտնի է, որ հենց նոյն օրը նա ենթարկուեցաւ նախ՝ չարչարանաց և ապա՝ մահաւան պատժի: Նախ՝ ոստիկանները մի լաւ փորձեցին ոճրագործ չան ոսկորները, աւուաները մէկ-մէկ դուրս քաշեցին և ապա՝ պարկի մէջ դնելով զըլ-լիկիւրը քաշը արեցին Վալաթիայի ոստիկանատան գրամ առաջի, մինչև որ դատաւարտալը ոտակալի տանջանքներով իւր անասնական հոգին աւանդեց ի ձեռք... չորքոտան ուն:

Դեռ առաջինը կան, թէ թիւրքիայի մէջ արգարտատուութեան չկայ, թէ չաւարտներն անպատիւ են մնում... Ի հարկէ, դա բացարձակ զրպարտութեան է և այդ զրպարտիչները միշտ աչքի առաջ ունին թիւրք-Հայաստանի վախերի, միւլասարիֆների, զայմա-ղանների, քերպիների, թիւրքերի, բաշի-բազիների և այլոց չարագործութեանները, որոնք միշտ անպատիւ են մը-նում: Բայց դրանք բացառութեաններ են:

Այս դէպքը առաջարկական չլիարժէք, եթէ հարկ լինի ևս պատրաստ եմ այս դէպքի մէջ դեր ունեցող բոլոր անձե-րի անունները յիշել:

Վերջացնելով խօսքս, խոնարհարար խնդրում եմ յարգելի «Նոր-Գար»-ի խմբադրութեանց, որ կարելոյն չափ շուտ լոյս ընծայէ, աչքի առաջ ունենալով որ և՛ Բերլինի Գարսի Գարսի կարող է այս դէպքի տղապատու լուրը հրատարակել: Berliner Tageblatt, թիւ-թիւ մէջ, որի թղթակցին է նա:

Իրաւ՝ չորքոտանու մի դէպքի նկա-րագրութեանց անմիջապէս յետոյ ամե-նակն սառ չէ գալիս ուրիշ նիւթի մա-սին գրել: Բայց որպէս զի առանձին գրում չսկսեմ, բնթերցողների ներու-գամութեան համար խնդրում անգղա-քաղաքական համար:

Անշուշտ ընթերցողները կ'ըմբռնու-

նեն, որ Սոյ կաթիլիկոսական ընա-րութեան մասին մանրամասն գրե-լուց յետոյ, յանկարծ լուս. հոմ մնում: Եւրոպական հետ սերտ տունու-թիւն ունեցող մի ուրիշ խնդրի մա-սին, որ զուրկ չէ հետաքրքրութե-նից: Կա կրօնական ժողովի բուն-ընթացքն է կիլիկիայի այն կաթիլի-կոսների դէմ, որոնք համարձակուեցան ընտրական իրաւունքի խնդրի յարուց-մանը և որոնց դրոճը ընկելու համար քննիչներ նշանակուեցան և զեմու-թիւնի կաթիլիկոսների առժամանա-կեայ կերպով պաշտօններին հրաժա-րեցնելու ձեռք արձակեցին...

Եւ անտարբեր չեմ դէպի այդ խն-դրի և տեսնում եմ, որ եթէ երկու կողմից էլ զգոյշ չլինին, կարող է ա-նախորժ հետեւեց առաջ գալ: Այնու-ամենայնիւ ինչ համար շատ յարգելի պատճառներով առայժմ հարկ չեմ տեսնում այդ խնդրի ներքինը ծածկող վարդապետ պատուով, ուր կարող են երևան գալ շատ տեղի դէմեր:

Առայժմ այսքան կասեմ, որ երկու կողմի սկզբունքներն էլ սխալ ու դա-տապարտելի են: Մէկը միւսի աչքի մէջ չիւղ է որոնում և ոչ ոք չէ մտա-ծում իւր աչքի գրանց տեսնելու:

Իհարկէ, շատ անժամանակ էր և նոյն իսկ անպատեհ այսպիսի պայմանների մէջ մի այդպիսի խնդրի յարուցանելն և երկպառակութեաններ տեղի տալ: Եւրոպական պատրիարքարանը կրօնական ժողովի հետ միասին մի այսպիսի բա-նի սէտք ունէր. նա այդ աղմուկը հա-նեց, որպէս զի Սոյ կաթ. ընտրու-թեան մէջ արած իւր սխալները եր-րորակուեցին:

Արջը իւր աչքից կըզոռայ:

Mars.

ԱՅՈՒՄԱՐ, 1 յուլիսի.—Անցեալ 94 թ. թէ Ռուսիայի և թէ մեր կողմերում ծխախոտի ցանքերը բաւական առատ հունձ տուին, որի պատճառով էլ ստա-տիկ ընկան ծխախոտի գները, այնպէս որ տնկարանատէրերը հաղիւ կարողա-նում էին ծխախոտի մշակութեան վրայ ծախսուած գումարը վերցնել: Իսկ այն վաճառականները, որոնք, բայց իրենց սեպական տնկարաններից ստացած ծխախոտներից, մեծ քանակութեամբ բաւական ձեռքնուր զննել էին ուրիշներից ծխախոտ այն պայմանով, որպէսզի աւելի լաւ գնով ծախէին և օգուտ բաղէին, ստատիկ վնասուեցան, մինչև անգամ եղան հաղարներով վնա-սուողներ: Իսկ տնկողները փող վերցնող-ները հաղիւ կարողացան պարտաւոր-ներին գրամապուրը վճարել և մի տարուայ փողի տուկսը մնաց դարձեալ իրենց վրայ, այն պայմանով, որ այս 95 թուին վճարեն: Այդ է պատճառը, որ այս տարի շատ քիչ եղան ծխախոտ ցանալներ, այն էլ ուր 10—15 դե-սետարին էր ցանում, ցանցը 6—8 դե-սետարին, 5 դեսետարին ցանողը՝ 2—3 և այլն:

Բայց յանկարծ այս 95 թ. սկիզբի-րում ծխախոտի գները անպատեհի կեր-պով բարձրացան և ուր ուր պատճառ ու-նէր այստեղ կամ թիւրքի ծխախոտի պահեստներում ծախու ծխախոտ, բա-ւական յաջող գներով ծախեցին: Ներ-կայ տարին թէպէտ ծխախոտի համար սկզբներում նպաստաւոր չէր, որովհետեւ չարունակ անձրևները թոյլ չէին տալիս, որպէսզի իւր ժամանակին տնկէին ծխախոտի չիթիւ-ները, բայց յետոյ եղանակները փոխելով այժմ բաւա-կան յաջող բերք են խոստանում, թէ-պէտե դեռ շատ մանր են և այն գործը, որ պէտք է մայիսի վերջերում և յունի-սի սկզբներում կատարէին ծխախոտի մշակութեանը առաջ տանելու համար՝ հիմա են կատարում: Այնուամենայնիւ յոյս կայ, որ եթէ ուրիշ որ և ինչ պա-տահար չեղող, այս տարի ծխախոտնե-րը առատ բերք կըտան:

Այս կողմերը ծխախոտ մշակողները չորքոտաններին չարունակ ջրում են ծխախոտները, որի համար ծխախոտը կարգուած է թէ իրեն գոյնը և թէ ոյժը և այդ է գլխավոր պատճառներից մէկը, որ չնայած որ ամեն տարի բաւական քանակութեամբ ծխախոտ է ստացուած այս կողմերը, բայց էլի չեն կարողա-նում նրանից այնքան օգուտ ստանալ, որքան որ ուրիշ տեղ ցտոնողները: Իսկ այս տարի թիւրքի յայտնի ծխախոտը գործարանատէր պ. Հ. Էնֆիլանցեանը մօտ 8-9 դետարին հող տնկել տուաւ առանց ջրի, միայն չիթիւ տնկելու ժամանակ արմատի մօտ ծորակներով փորել ինչ ջուր էին ածում. իսկ հիմա ինչքան էլ որ չորքեր է անում և ուրիշ-ները չարունակ ջրում են իրենց ծխա-խոտները, նա ամենին թոյլ չի տալիս, որ մի կաթիլ անգամ ջուր ամեն իւր ծխախոտների վրայ, բաւականաւում և միայն երկրից թափուած անձրևի կա-թիլներով: Բայց պէտք է ասած, որ սա առաջին փորձն է պ. Էնֆիլանցեան-ցի կողմից, որ այս տեսակ է տնկել տալիս և որ համար ծխախոտի սկզբը բերուած է Տրապիզոնի և Սամսոնի կողմերից: Բացի դրանից, նոյն պարո-նը, դարձեալ այն կողմերից բերած սերմով, աշնանացանքի ցորենի սերմը ցանել տուեց գարունին: Տեսնե՛ք վերջը ինչպէս կ'ըլին, թէ, ինչպէս երևում է, առայժմ այն զուարթութե-նը չեն ցոյց տալիս, ինչպէս ջրով ջրած-նեցող ինչպէս հաստատ աղբիւրներից տեղեկացանք, այս փորձն անել տուողն եղիլ է գիւղատնտեսական ընկերութե-նը, որ եթէ այս կերպ յաջողուի՝ մտա-գրութեան կայ՝ մինչոյն սերմից մեծ քանակութեամբ բերել տալ և բաժանել գիւղացիներին թէ այս կողմերում և թէ ուրիշ տեղերում: Բացի դրանից, պ. Էնֆիլանցեանցին իւր սեպական այգու համար, որ մօտ 32 դետարին տարա-ծութեան ունի և որը գտնուած է Լա-զուրից գէպի արևելք մօտաւորապէս 4 վերստաչափ հեռավորութեան վրայ՝ Մարտի-2-ու անուանած տեղում և ուր բացի խաղողի վազիներից բաւական քա-նակութեամբ ամեն կողմից բերած գանաղան տեսակ պտղատու ծառեր կան անցրած, այս մօտիկ ժամանակ-ներով, մի ֆրանսիացի գիտնական-այ-գեպան բերել տուեց, որպէս զի աղիւ տեսալ ծառերից բաւական քանակու-թեամբ պտուտաստել տայ և յետոյ, բացի իրեն այդի մէջ տնկելուց, նաև էժան գնով ծախի թէ այս կողմերում այգեգործութեամբ պարագոյնելի վրայ և թէ ուրիշ տեղերում ուղարկելու հա-մար: Այս մի քանի տարի է, ինչոյն նրա այգու ընտիր պտուղները թիւրքի և Ռուսիայի յայտնի ցուցահանգներում ի ցոյց են դրուած, որ և միշտ արժա-նատու են պտղեկաւորաչափութեամբ:

Լաւ կ'ըլլեն, որպէս զի մօտիկ գըտ-նուող այգեգործութեամբ պարագոյնե-րը օրինակ առնէին պ. Էնֆիլանցեանց և աշխատէին, որ իրենք էլ, որքան կա-րելի է, աշնանացին իրենց այգիների պտուղները, որոնք ժամանակով կարող էին բաւական օգուտ տալ, քան թէ այժմ:

Յ. Թերզիսեան:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ

ՍՏԱՄԲՈՒՈՒ

Առաջ ենք բերում կենսագրական համառօտ տեղեկութեաններ փոքրիկ ազգի այս մեծ փրկող միսին:

Ստեփան Ստամբուլով ծնունդ է Բուլղարիայի Տրեւնով քաղաքում 1853 թուին, աւերման միտում/42/ տղան: Հասակում Սկրուտ նա ուզում էր հո-գեւորական դասնաւ ուսանում էր Օդես-այի հոգեւոր դպրոցում: Այդ միջոցին Հերցեգովինայում ծագած ապստամբու-

թիւնը վատ էր լուրջարարցի երիտա-սարդների հայրենասիրութեանը, որոնք կամեցան որ իրենք էլ ապստամբու-թիւն յարուցեն իրենց հայրենիքն ազատելու թրքական լծից: Ստամբու-լովը թողեց հոգեւորական լինելու միտ-քը և միացաւ բուլղարական յեղափո-խական շրջանների հետ: 1875 թուին նա փորձեց ապստամբութեան յարուցա-նել Նախ—Ջագրում, բայց անաջողու-թեան հանդիպելով, փախաւ Ռումինիա: Ստամբուլով իբրեւ կամաւոր զինուոր մասնակցեց 1878—79 ռուս-թրքական պատերազմին:

Բուլղարիան ազատուեցաւ: Այլքսան-գըր Բատտենբերգի իշխան ընտրուե-լուց յետոյ, Ստամբուլովը, որ այն ժա-մանակ փաստաբանութեամբ էր պա-րագրում, ամենաեռանդուն անդամնե-րից մէկը դարձաւ Կարաւելովի կազմած ազատամիտ կուսակցութեան: Իբրեւ իւր հայրենի քաղաքի՝ Տրեւնովի կողմից ընտրուած պատգամաւոր նա մտաւ ազգային ժողովը, ուր երկու տարուայ ընթացքում նախագահի պաշտօն էր վարում: Երբ Բատտենբերգը ձեռնար-կեց վերացնելու Տրեւնովի սահմանադ-րութիւնը, Ստամբուլովը Կարաւելովի և ուրիշ մի քանի պատգամաւորների հետ միասին բուլղարիայի իշխանի այդ մտադրութեան դէմ:

Յեղափոխութեանից յետոյ, որով 1886 թուի օգոստոսի 21-ին գահընկեց եղաւ Բատտենբերգը, Ստամբուլովը իւր փե-սայի, դեղապետ Մուսկուրովի հետ միասին հակադեպոսիթութեան յարայ-մի քանի օրուայ ընթացքում պաշտօ-նանկ եղաւ նոր կառավարութեանը, որ իշխանութեանը խել էր Սոֆիայում: Մուսկուրովի և Կարաւելովի հետ միա-սին նա միեւնոյնութեան կազմեց, որը կառավարում էր երկիրը, մինչև որ Բատտենբերգը վերադառնար Բուլղա-րիա: Բայց որովհետեւ իշխան Այլքսանդ-րը մերժեց վերադառնալ, ուստի Ստամ-բուլովը, Մուսկուրովը և Կարաւելովը խնամակոյնեւ նշանակուեցան:

Այդ ժամանակից մինչև 1894 թուի գարունը Ստամբուլովը առաջուայ նը-ման անդալին աղբեցութեան ունէր: Բուլ-ղարիայի ներքին և արտաքին քաղաքա-կանութեան վրայ:

Տրեւնովում 1887 թուին գումա-րուած ազգային մեծ ժողովը Ստամ-բուլովի աղբեցութեամբ իշխան ընտրեց Կորուրգի պրինց Ֆերդինանդին, Ոչ Բ. Դուռը և ոչ մեծ պետութիւնները չըն-դունեցին այդ ընտրութեանը, բայց և այնպէս Ստամբուլովը իւր ոյժերին անհաւատացած պրինց Ֆերդինանդին բերեց և նոտեցրեց Բուլղարիայի գահի վրայ: Այնուհետեւ միեւնոյնութեան դուրս անց-նելով, Ստամբուլովը պրինցի միակ խորհրդատուն էր և օգնականը: Շու-տով նա իւր համար մի բոլորովին բա-ցառակ դրութեան տեղեցեց, նա կարեց իւր նիւթին քաղաքական բարեկամնե-րի հետ ունեցած կապերը, յետոյ գէթ վրայ գրեց իրեն Ֆերդինանդին և եր-կիրը սկսեց կառավարել իբրեւ գլխա-տնոր:

Նրա կառավարութեան տարիներում շատ անգամ դաւադրութեաններ տար-բոլեցան պրինցի և իրեն Ստամբուլովի դէմ և դրա համար չափերը մահաւան պատժով կրեցին: Ամենից աւելի մեծ ազդեցիկ հանեց մայրը Պանիայի հրա-ցանի բռնուիլը 1890 թ. և միեւնոյնը Բիւլիին սպանողների մահաւան պատժի-կեցը 1891 թուին: Վերջին գործին խառն էր և Ստամբուլովի նախկին բա-րեկամները մէկը, Լիւբոմ Կարաւելովը, որ ժամանակի ընթացքում նրա ամե-նադիրմը թշնամին էր դարձել: Կա-րաւելովը ժամանակաւորապէս բաւա-տարվուեցաւ. բանտից դուրս եկաւ միայն Ստամբուլովի անկումից յետոյ, անցեալ աշնան:

Յնտելով Անգլիայի և Աւստրիայի վրայ և սերտ յարաբերութեանը պահ-

պանելով թիւրքիայի հետ, Ստամբուլովը ձգտում էր պահպանել Բուլղարիայում սահմանուած դրութեանը և հող պատ-րաստել այն բանի համար, որ դոնէ մի քանի պետութիւններ վերջի վեր-ջոյ ճանաչեն պրինց Ֆերդինանդին Բուլղարիայի իշխան:

Ստամբուլովը մեծ ջանքեր դրեց, որ-պէսզի պատրաստէ իրեն լսող, լաւ կազմակերպուած ու զինուած զորք և նրա ժամանակ եղած փոխառութիւննե-րը նշանակուած էին գլխաւորապէս զինուորական նպատակների համար: Ստամբուլովի կառավարութեան ժամա-նակն էր, որ Սոֆիայում բացուեցաւ համալսարան, նկատելի կերպով կեն-դանացաւ բուլղարական առեւտուրը, երեւան եկաւ գիտնական գրականու-թիւն՝ նուիրուած բուլղարական երկ-րի բազմազմի ուսումնասիրութեան, վերջապէս հանդէս եկաւ քաղաքական լրագրութեան, որ չափազանց արագ կերպով աճեց: Ստամբուլովի վեր-ջին գործն էր պրինց Ֆերդինանդի ամուսնանալը Պարմի պրինցես Մարիա —Լուիլայի հետ 1893 թուին և դրանից յետոյ Տրեւնովի սահմանադրութեան փոփոխութեանը կաթիլի իշխանական ստեփն օգտին: Վերջին գործի համար նա բանտարկեց Կլիմենտ միտրապոլի-տին, որ դէմ էր կանգնել նրան:

Ստամբուլովի ցածահողի թշնամինե-րից ոմանը նախանձից և ոմանը նրա հե-ռատես քաղաքականութեանը չհավա-նայուց այնքան զրոյեցին բուլղարա-կան ազէտ ամբողջին, որ 1894 թուին պրինց Ֆերդինանդն իւր կաշին տղա-տեղու համար վճեց գոհել իւր առա-ջին միեւնոյնից, դրանով ապերախ-տութեան մի փառաւոր օրինակ տալով:

Անկումից յետոյ Ստամբուլովի աղ-բում էր Սոֆիայում, բայց նա այն աս-տիճան սիրում էր իւր հայրենիքն և ցատում իւր երկրի յիմար ժողովրդի վրայ, որ չէր կարող ձեռքերը ծախ-նալ: Նա հիմեղ և զիկալարում էր իւր սեպական քաղաքական լրագրու-թեան թշնամիները չարունակում էին առաջուայ աւելի եռանդով հալա-ծելու նրան. վախենալով, որ նա կա-րող է նորից իշխանութեան իւր ձեռքն առնել, նրանք բանն այնպէս սարքե-ցին, որ ազգային ժողովն որոշեց ան-ցեալ աշնանը դատ բանալ Ստամբու-լովի դէմ, արգելեցին յարուցել նրա՝ բժշկուելու համար արտասահման գնա-լու, մինչև որ ոճրագործն ին ամենա-քառանկել կերպով վերջ գրին Բուլղա-րիան ստեղծող այդ մեծ մարդու կեն-քին:

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Աւստրիական կայսրը ցաւակցական հեռագիր է գրել Ստամբուլովի կնոջը: Նոյնպիսի հեռագիր ստացուած է և ի-տալական կառավարութեանից: Սոֆիա-յից հեռագրում են, որ դաւաններից շատ պատգամաւորներ են գնալի Ստամբուլովի թաղմանը ներկայ լինե-լու: Մի յատուկ գնացք բաղամթի պը-ռակներ է բերել հեռաւոր տեղերից:

Պրինց Ֆերդինանդը դիմել էր Սոֆիա-յի հոֆմայստին մի հեռագրով, որի մէջ ասում էր, թէ ի նկատի ունենա-լով Ստամբուլովի ընտանիքի այն աւա-համարական վարմունքը, որ ցոյց էր տուել իրեն, և չկամենալով իւր հաւա-տարիմ հայտատիներին վերաւորանքի առաքելայ չինել, ինքն ստիպուած է իւր միեւնոյնութեամբ հանգիւրձ հրա-ժարուել օրեւ մասնակցութեան ունե-նալուց Ստամբուլովի թաղմանը:

«Agen. Bal.»-ը հաղորդում է, որ աստիկանութեանը գտել է երեք մար-դապանների հետքեր, որոնցից մէկին Դիօ-գիլին, ձերբակալել է: Այդ ժողովը Լիւբոմ Պանիայի քաղաքական է և

դեղ և մօտերը մի նամակ է եղել զբարձր Ստամբուլում, թէ նրան պիտի սպանեն: Ձերբակալուած է և մի մականոցի մեջ նստաւ անուշով:

ՆԱԽԱԿ ԽՄԲԱԿՐՈՒԹԵԱՆ

Վայ նոցա, որոնք յախտան կողմին ճախ ևն ձեռք ջարդ երկնային: Նա լոյս չէ տրուում, այլ արտամիայն, Երկր, Զմայական երգչո:

Միջազգային տիրացուների լրագրի № 77-ի ներքին լուրերի բաժնում իմ հասցէին ուղղած խմբագրական մի հայհոյանք *) առիթ է տալիս ինձ մի երկու տող գրելու:

Ընթերցող հասարակութեան յայտնի է, որ ես տասն տարուց աւելի է ինչ պարսպում եմ գրականութեամբ տալով տեղական թերթերին փոքրիկ պատկերներ, գրույցներ և վէպեր: Թէ ինչ յաջողութիւն եմ ունեցել կամ ունեմ այդ սապարիզում, այդ թողնում եմ ընթերցող հասարակութեանը գատելու, որից խրատուած եմ գեո. 93 թուին լոյս հանել իմ Աշոտ Ներկաթ (2 գիրք) պատմական, իսկ ներկայումս Վանք ջանքի ըմբից՝ վէպերը: Որ, յիշուի, այդ կարճ ժամանակուայ ընթացքում 3 գիրք հրատարակելու իսկապէս տանջել է: Միջազգային տիրացուների թերթի գեղարվարներին, այդ պարզ ցոյց է տալիս այն հայոյանքների տարափը, որ թափել են իմ հասցէին իրենց թերթի № 77-ում: Սակայն ես սովոր չըլինելով այդ տեսակ լեզուին ու ոճին և ոչ մի հնարաւորութիւն չունենալով հայհոյանքներին պատասխանելու, նոյն հայհոյանքի գումարը դարձնում եմ յետ, որպէս զի աղբիւրը հատին և միջոց ունենայ կրկին անգամ հայոյնելու:

Երբ մի գրել մասին մի նկատողութիւն է գրում—այդ օգուտ է բերում հեղինակին յետագայ գրութեանը: Նկատած սխալներից դերծ մնալու համար, բայց չգիտեմ օգուտ կարող է ստանալ, թէկուզ ամենահաւանական ընթերցողը, զիտաւորեալ հայոյանքի մի կոյտից, Բայց յանգաւոր է միթէ հայ հասարակութիւնը, երբ չար Ֆորտունան դրանք ձեռքն է տուել զանգերի միւր, որով միայն իրենց անձնական կրքերն են յագեցնում: Չէ որ դրանց պարտաւորութիւնը այդ չէ: Բայց ինչ եւ ասում...

Ընդունում եմ, առանց թերութիւնների ոչոք չկայ. խոստովանում եմ, որ իմ գրելու մէջ էլ թերութիւններ կան, սակայն գիրք քննող մամուլի ուղղակի պարտաւորութիւնն էր, որ նախ ցոյց տար ինձ այդ թերութիւնները և եթէ հարկ էր՝ ուղղութիւն տար ինձ և ոչ թէ բանար իւր անդունդ բերանը և հայոյանքների տարաւոր տեղար իմ գրելին:

Գանք այժմ միջազգային տիրացուների թերթի լրդիկային: Այդ թերթն ասում է. Ամեն մի թերութիւն, ծիական դպրոցում մի երկու տարի ուսուցչութիւն արած համակ մուտք է դրծում հայ միլիական գրականութեան մէջ: Այստեղ ընթերցողը պարզ տեսնում է բազմաթիւ թերթի հայոյանքով ազնուացած կերքը, որ համարակ է անուանում ծիական դպրոցի այն ուսուցչներին, որոնցով կերակրւում է ինքն և որոնց պարտական է նա իւր թշուառ գոյութեամբ:

Հետաքրքիր է իմանալ (միայն մատենադրական թուանշաններով) թէ քանի համալսարանական ու գրական:

*) Յաւում եմ, որ տեղի պլոթեան պատճառով չեմ կարողանում այդ հայհոյանքների ամբողջ ժողովածուն այստեղ արտատպել, որպէս զի ցոյց տայի թէ բազմաթիւ թերթի էսթետիկայի ճաշակը ինչի մէջ է կայանում:

կան հանձնարելով է խմբագրութեան այդ թերթը և ընդհանրապէս քաղի տակու են կազմում այն թերութեան համակները, որոնք թերթը կաւաւարում են: Ձեր մտանքը և այս ասել, որ ես համարաւորականներին մեթեւով, ժողովրդի ստորին և սգէտ խաւերից էր գրականական թարմ ոյժեր և հանձնարքները: Եւ իմ համար և վերջապէս չէ որ եթէ ծիական դպրոցի այդ թերութեանը չլինէին՝ միջազգային տիրացուների թերթն էլ գոյութիւն չէր ունենալ: Բայց թողնենք այդ, կուզենայի միայն իմանալ թէ ինչ կապ ունի վիպական բովանդակութիւն ունեցող մի գիրք ծիական դպրոցի ուսուցչի անձնաւորութեան հետ: Հը:

Այդ թերթն ինձ մեղադրում է, որ իմ գրութեանը մէջ չկայ ոչ իղէա, ոչ տենդենցիա և ոչ միտք, որ ես ծանօթ չեմ վիպասանութեան, գեղարուեստի: (Ելի գեղարուեստ, ըստ բազմաթիւ թերթի չէ որ հայոյանքն էլ գեղարուեստ է) և էսթետիկայի նոյն իսկ տարրական կանոններին հետ: Լաւ, ծանօթ չեմ—ծանօթացրու, սովորեցրու, տեսնենք ձեր վիգէան, տեսնենք ինչ, և էսթետիկան (բաւեր տղէտները ասա՛ւ փայլելու համար), էլ հայոյանքը ինչիս է, էլ ասանջուելու ինչացու է:

Հասկանալի է. գրութեանը մէջ իղէա, միտք և տենդենցիա կըլինէր այն ժամանակ, երբ ես գեղարուութիւն էի ունեցել չնչիւր բազմաթիւ թերթի խմբագրատան լուսացի անուշահոտ մթնոլորտը: Այդ թերթը տանջւում է, որովհետեւ գրելու մէջ դուրս եմ բերել մի սիւլ (Աշխէն), որը պահպանել է հայ կնոջ էական յատկութիւնները, բարձր մաքրութիւն, սրբութիւն, առաքելութիւն և հերոսութեան հասնող տոկուն աշխատասիրութիւն, որ այդ տիպը համեմատած չէ կեղծ ազատամարտական ուղղութեամբ, որպիսին ցանկալի էր իրենց:—Բայց չէ որ բազմաթիւ թերթի և նրա արժանատիներին դուր չեն գալիս այդ տեսակ տիպեր: Նրանց ճաշակը աւելի բարձր է. անհնարանց ճաշակը:—Եթէ ես իմ վէպում գրուր բերել մի բուլուարի կամ բազարի օրինորդ, այն ժամանակ ուրիշ հարց էր:—հաւատացնում եմ, որ բազարի մարդիկ ինձ մինչև եթերները երկինք կըբարձրացնէին և իմ գրութեանը կուենային համ իղէա, համ տենդենցիա, համ էլ իրենց սիրած գեղարուեստ...

Այդ մարդկանց թերթն ինձ մեղադրում է, որ ես տանջում եմ խեղճ հայոց լեզուն, վիպասանութեան անուշը և ընթերցողներին, որ ես չբաւականանալով պատմական վէպեր գրելով՝ կամենում եմ և հորբանական վէպեր գրել: Թէ որքան ճշմարիտ են այդ խօսքերը՝ թող ընթերցողները դատեն, միայն ես հաւատացած եմ, որ եթէ ես ազատ բնավորների բանակին պատկանելու գեղարուութիւնն էի ունեցել, այն ժամանակ ես գրելու ոչ թէ միայն մեծ ընդունակութիւն կուենայի, այլ և մեծ կարողութիւն հոգեբանական էսթետիկ գրելու ինչպէս է գտած Էլիլինան...

Այսքանը բաւական է:
Բազմաթիւ Այվազեանց,
Թիֆլիս, 11 յուլիս:

ՆՈՐ-ԳՈՐ-Ի ՊԱՏԱՍԻԱՆՆԵՐ

Նիժնի. պ. Այ. ին. Նրկու ամսով Նոր-Գոր-ին բաժանորդ գրուելու համար դուր ուղարկել էք 2 ր., այնինչ պէտք է ուղարկել 2 ր. 75 կ., որն և շտապեցէք ուղարկել:
Թերթի ամսական բաժանորդագիրը՝ 1 ր. 50 կ. է, երկու ամսուանը՝ 2 ր. 75 կ. երեք ամսուանը՝ 3 ր. 50 կ.:

Բ. Ա.

ՊԱՆՁԱԿ. պ. Բ. ին. Սուջին անգամը չէ, տար տարի է, որ Նուր-Գոր-ից ամբողջ թերթակցութիւնները, ամբողջ յոգուածներ են արտատպում և աղբիւրը չեն յիշում, իսկ դուք մատնացոյց էք լինում Վեհ. Կաթողիկոսի նկարիչ Այվազովսկուն ուղղած խօսքերի վրայ, որ լոյս է տեսել ամբողջապէս և անփոփոխ առանց աղբիւրը յիշատակում լինելու:

Խմբագիր հրատարակի՝
ՍՊԱՆՈՒՄ ՍՊԱՆՈՒՄ

Տ Ե Ղ Ե Կ Ա Տ Ո Ւ

Շարժով. երկաթուղի

Մարդատար գնացքը Թիֆլիսից Բաթում դուրս է գնում առաւօտեան ժ. 9-ին 30 ր. և Բաթում հասնում է երեկոյեան ժ. 9-ին 45 ր.:

Փոստային գնացքը Թիֆլիսից Բաթում դուրս է գնում ցերեկուայ ժ. 1-ին 10 ր. և հասնում է Բաթում առաւօտեան ժ. 30 ր.:

Փոստային գնացքը Թիֆլիսից Բաթում դուրս է գնում երեկոյեան ժ. 6-ին 50 ր. և Բաթում հասնում է առաւօտեան ժ. 8-ին 15 ր.:

Մարդատար գնացքը Բաթումից Թիֆլիս դուրս է գալիս առաւօտեան ժ. 9-ին 40 ր. և Թիֆլիս հասնում է երեկոյեան ժ. 9-ին 55 ր.:

Փոստային գնացքը Բաթումից Թիֆլիս դուրս է գնում գիշերուայ ժ. 11-ին 20 ր. Թիֆլիս է հասնում ցերեկուայ ժ. 12-ին 25 ր.:

Փոստային գնացքը Բաթումից Թիֆլիս դուրս է գալիս գիշերուայ ժ. 11-ին 5 ր. և Թիֆլիս հասնում ցերեկուայ ժ. 5-ին 50 ր.:

Ապրանքա-մարդատար գնացքը Թիֆլիս-Գանձակ դուրս է գնում երեկոյեան ժ. 27 ր., հասնում Գանձակ առաւօտեան ժ. 40 րոպէին:

Ապրանքա-մարդատար գնացքը Գանձակից Թիֆլիս դուրս է գալիս երեկոյեան 6 ժամին, հասնում է Թիֆլիս առաւօտուայ ժ. 35 րոպէին:

Պոստ. երթ. Ռազմա-վիպական ճանապարհով

Թիֆլիսից հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքը ուղևորում է առաւօտեան 8 ժամին, գիշերում է Մլխի կայարանում, Վրացիկովկաս է հասնում հետեւալ օրը ժամը 7-ից մինչև 8-ը երեկոյեան:

Վեց հոգու տեղ ունեցող հանրակառքը (օմնիբուս) ուղևորում է կէսօրից յետոյ ժամը 3-ին և առանց գիշերելու տեղ է հասնում Վրացիկովկաս հետեւալ օրը ժամը 7-ից մինչև 8-ը երեկոյեան:

Վրացիկովկասից՝ հինգ հոգու տեղ ունեցող կառքը ուղևորում է առաւօտուայ ժամը 8-ին, գիշերում է Մլխի կայարանում, Թիֆլիս է հասնում հետեւալ օրը ժամը 7-ից մինչև 8 ժամը երեկոյեան:

Վեց հոգու տեղ ունեցող հանրակառքը (օմնիբուս) ուղևորում է կէսօրից յետոյ ժամը 3-ին և առանց գիշերելու հասնում է Թիֆլիս հետեւալ օրը ժամը 7-ից մինչև 8 ժամը երեկոյեան:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Товарный знак
КРЕМЬ РАЛЛЕ
ВРЕМЯ РАБОТЫ 50 Л.
УДОСТОЧНАЯ ВОДА РАЛЛЕ
(М.) 10—8

BATEAUX a VAPEUR FRANÇAIS N. PAQUET ET Cie
ՆԱԿԱՐԵԱՅՈՒԹԻՒՆ ՖՐԱՆՍԻԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ
Ն. ՊԱՔԷ ԵՒ ԸՆԿ.

Կանոնաւոր և ուղիղ երթևեկութիւն ՄԱՐՍԵՅԼԻՅ ԲԱԹՈՒՄ և ԲԱԹՈՒՄ ՄԱՐՍԵՅԼԻ Երկու շաբաթ մի անգամ:

Բաթումից Մարսէյ գնալիս մտնում է Տրապիզոն, Սամսոն և Պոլիս քաղաքները:

Բաթումից դուրս է գալիս չորեքշաբթի, յուլիս 26-ին (օգոստոսի 7-ին) Միքայիլ չորեքշաբթի, նաւապետ՝ Ժիլբերտ:
Բաթումից Պարիզ հաղորդակցութեան տոմարները սովորական զեղումն ունենալով յանձնելու կամ ճանապարհորդութեան վերադարձու տեղեկութիւնները ստանալու համար դիմել
Բաթումում—պ. ՎԻԿՏՈՐ ԳԱՐՆԵՐՈՅԻՆ, Նաբերեմայա:
Թիֆլիսում—պ. ԲԱՐԵՆԵՒԱՆՆԱՆԻՆ, Սիօնի փողոց, քարվանս. Դեորդ:
Բաթումում—պ. Սամուէլ Դիլդարեանին, Վոլոգդայի կայան հրապարակ:
Ն ո վ ո ռ ո ս ի յ ս կ ու մ —պ. ԼՈՒԻ ՌԵՆՈՅԻՆ:
(316) 20—19

ԱՌԵԻՏՐԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Երկու սեռի անձանց համար
ՏԱՄՆԵԻՉՈՐՍԵՐՈՐԻ ՏԱՐԻ

Առևտրական Կուրսերի նպատակն է՝ մասնագիտական առևտրական կրթութիւն տալ երկու սեռի անձանց և պատրաստել գործնական ճանապարհով հմուտ հաշուապահներ: Աւարտողները ստանում են ատեստատներ:

Աւանդելի առարկաները սրանք են՝ 1) Առևտրական Տնտեսութիւն, 2) Առևտրական Թուաբանութիւն, 3) Հաշուապահութիւն (սարդ, կրկնակի և բանկային), 4) Թուաբանութիւն համբիւլ վրայ, 5) Առևտրական թղթակցութիւն, 6) Առևտրական և մուրհակ կանոնագրութիւն և 7) Գեղարուութիւն, (վատ ձեռքի—попереку—ուղղել):

Առաւմն սկսուելու է սեպտեմբերի 15-ից: Ընդունելութիւնները սեպտեմբերի 1-ից, ամենայն օր, առաւօտեան 10-ից մինչև 11-ը երեկոյեան 4-ից մինչև 8 ժամը, կուրսեր հիմնողի բնակարանում Մոլոլակում, Ալեքսանդր Փրեդոնովի տանը, № 9, Սերգիևսկայա և Նազարեայա փողոցների անկիւնում: Ծրագիրն ու կանոնները կարելի է ստանալ ԶԻՍԱՊԷՍ Եղը. Ծովանոյների բանկային գրասենեակում և կուրսեր հիմնողի բնակարանում: Օտարաքաղաքացիները գիծում են կուրսերի հիմնողին.—въ Тифлисе, С. П. Мануэльянцу.
(668) 25—5.

ՍԱՐԿԱՒԱԳ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀՈՒՂՈՒԹԵԱՆ

Մ Ո Ռ Ա Յ Ո Ւ Ա Ծ Ա Շ Խ Ա Ր Հ

Առաջին և երկրորդ դերը
Առաջին գերբը — 60 կ. երկրորդը — 50 կ., երկուսը միասին — 1 ր.: ճանապարհածախքը վճարում է գնողը իւրաքանչիւր գրքին 7 կ.: Դիմել՝ Тифлисе, Николаевская, №10, архидіако-лау. Джугурянъ. կամ Թիֆլիսի գրավաճառներին:

ՕԺԻՏԻ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՂԶԿԵՐԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

ՀԻՄՆԱԿԱՆ ԵՒ ՊԱՀԱՍԻ ԴՐԱՄԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Է 22,500,000 ՐՈՒԲԼԻ

Ընկերութեան տոկոսաբեր թղթերը պահւում են պիտակ. բանկում:

Մտոյներին, խնամատարներին և առհասարակ այն անձանց, որոնք ցանկանում են ապահովագրել իրենց ապագան, Վոսիա ընկերութիւնը առաջարկում է օժիտի (բաժնիքի) ապահովագրութիւնը:
Օրինակ, եթէ ցանկանում են երկու ամեայ աղջկայ համար ապահովագրել 5000 ՐՈՒԲԼԻ օժիտ, այնպէս որ, 18 տարեկան ժամանակին ստանան այդ գումարը, (այսինքն 16 տարեց յետոյ), այն ժամանակ այդ տեսակ ապահովագրութեան համար ապահովագրողը Վոսիա ընկերութեանը պիտի վճարի ամեն 3 ամիս յետոյ 52 ՐՈՒԲԼԻ, (ուրեմ ամբողջ տարուայ ընթացքում 208 ՐՈՒԲԼԻ):

Սոյնանման ապահովագրութիւններ կարելի է կայացնել նաև այն պայմանով, որ ապահովագրողին անմիջապէս վերադարձուին ընդ իւր վճարած տուրքերը (այլեմնեւ) եթէ միայն ապահովագրուած երկուսն իրենց օժիտը պայմանաւորիալ ժամանակից ասաջ:

Առ 1-ն յունուարի 1893 թ. Վոսիա ընկերութիւնը 10,811 աղջկանց համար ապահովագրած ունի բաժնիք 24.665.300 ՐՈՒԲԼԻ գումարի:

Տղայ երեխաների համար ես կարելի է ապահովագրել գրամաղը լուի նոյն կերպով, ինչպէս աղջկանց, և այդ գրամաղուր կը օտարացուի իրեն թողակ (պէնիա) կրթութիւնը շարունակելու համար, եթէ միայն ապահովագրուած երեխան կայրի մինչ պայմանաւորիալ ժամանակամիջոցը: Ապահովագրութեան մասին յարաբերութիւնները ընդունում և ամեն տեսակ տեղեկութիւններ հաղորդում են Վարչութիւնը Ս. Պետերբուրգում (Большая Морская, սեպտակտուն, № 3): Ապակտան չըթանի համար՝ ընկերութեան վարչութեան մէջ՝ Թիֆլիսում, Սերգիևսկայ փ., տ. № 6. երկրորդ յարկում և բոլոր գործակալութիւններում կայրութեան բոլոր քաղաքներում:
(334) 50—36.